

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Назва освітнього компонента <i>обов'язковий/вибірковий</i>	Сучасна українська літературна мова з курсовою роботою (Морфологія) (Курсова робота передбачена у VI семестрі) обов'язковий
Ступінь освіти Бакалавр/магістр/доктор філософії Освітня програма	Бакалавр Освітньо-професійна програма за спеціальністю «014.01 Середня освіта (Українська мова і література)»
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	2021-2022 / V, VI семестри / III курс
Науково-педагогічний працівник	Митяй З.О.
Профайл науково- педагогічного працівника	http://filolog.mdpu.org.ua/sklad-dekanatu-filologichnogo-fakul/kafedra-ukrayinskoyi-movi/sklad-kafedri-ukrayinskoyi-movi/mityaj-zoya-olegivna-zaviduvach-kafedri/
Контактний тел.	097 738 80 23
Е-mail:	mzo63719@gmail.com
Сторінка освітнього компонента в ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького	dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=1323 dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=1218

Консультації	Очні консультації: щовівторка, згідно з графіком самостійної роботи кафедри української мови Онлайн-консультації: через систему ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького.
---------------------	---

1. АНОТАЦІЯ

Обов'язковий освітній компонент «Сучасна українська літературна мова з курсовою роботою (Морфологія)» виступає важливою ланкою вивчення як складник граматичного ладу сучасної української мови. Глибоке володіння здобувачами вищої освіти морфологічною структурою граматичного ладу мови виступає важливим підґрунтям комплексної підготовки вчителя-словесника.

Цей освітній навчальний компонент допоможе здобувачам засвоїти систему морфологічних одиниць, типів морфологічних категорій та їхнє функціонування. Зміст освітнього компонента спрямований на вироблення вміння морфологічного аналізу мовних одиниць, формування знань про систему граматичних знань та вмінь на морфологічному рівні, необхідних для проведення мовознавчих досліджень, ознайомлення із новітніми лінгвістичними теоріями, поширеними як у вітчизняному, так і світовому мовознавстві.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Мета: поглиблення знань здобувачів вищої освіти із курсу сучасної української мови, формування поглядів на мову як системно-структурну організацію, з'ясування граматичної природи слів, аналіз граматичних категорій і системи словозміни, ознайомлення студентів із мовними проблемами, які найповніше відбивають сучасний стан розвитку граматики, зокрема – з новою інтерпретацією частин мови, перехідними явищами в системі частин мови, основними закономірностями функціонування морфологічної системи української мови.

Завдання:

- забезпечити у майбутніх філологів-україністів глибоке розуміння про морфологічну систему граматичного ладу сучасної української мови;
- вивчити граматичні явища і тенденції з огляду на традиційну та сучасну класифікації семантико-граматичних класів слів;
- розвивати гуманітарно-філологічне творче мислення;
- розвивати уміння та навички зв'язного мовлення здобувачів вищої освіти;
- сприяти виробленню в здобувачів навичок системного аналізу мовних явищ;
- сприяти оволодінню морфологічними нормами сучасної української літературної мови.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

1. Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі філологічної освіти, що передбачає застосування певних теорій та методів мовознавчої та літературознавчої, а також педагогічної наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2. Загальні компетентності:

ЗК 2 Здатність усвідомлено засвоювати знання з дисциплін, передбачених навчальним планом, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії та культури, економіки, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності.

ЗК 3 Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.

ЗК 7 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

3. Фахові компетентності:

ФК 11 Здатність вільно володіти українською мовою, адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах

ФК 13 Здатність орієнтуватись в основних тенденціях, що визначають сучасний стан літературної і мовної освіти в загальноосвітніх середніх навчальних закладах, проектувати педагогічну діяльність

ФК 19 Володіння глибинними знаннями зі стилістики, лексикології та інших розділів мовознавчої науки і визначати сучасний стан розвитку мовознавства та наукові досягнення в дослідженні окремих аспектів української мови; здатність визначати й розуміти інноваційні процеси в розвитку мови.

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Результати навчання (РН)

ПРН 3. Знає основні функції й закони розвитку мови як суспільного явища, різноманітну (системну) організацію української мови та її норми, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.

ПРН 11. Орієнтується в актуальних проблемах вивчення мови й літератури, інноваціях в освітньому процесі

ПРН 24. Уміє застосовувати різні концептуальні підходи до аналізу мовних і літературних явищ, спираючись на найновіші досягнення мовознавчої та літературознавчої наук

5. ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Вид заняття	Загальна кількість	лекції	практичні заняття	самостійна робота	Курсова робота
Кількість годин	90 год. V семестр / 90 год. VI семестр	14 / 20	26 / 20	50 / 20	30 год.

6. ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА

Система вимог та правил поведінки здобувачів вищої освіти на заняттях, методичні рекомендації щодо виконання різних видів робіт. При цьому обов'язково описується:

- присутність на заняттях та активність здобувачів вищої освіти під час занять;
- недопустимість пропусків та запізень на заняття;
- неприпустимість користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття без дозволу НПП;
- курс передбачає роботу в колективі, на заняттях дотримуватись правил роботи у групі, шанобливо ставитись до поглядів один одного;
- середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики;
- дотримання здобувачами вищої освіти політики доброчесності під час виконання самостійної або індивідуальної роботи; при використанні інтернет-ресурсів та інших джерел інформації здобувач повинен вказати джерело, використане під час виконання завдання;
- у разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувач вищої освіти отримує незадовільну оцінку і повинен повторно виконати завдання, передбачені у силабусі;
- вчасно виконувати завдання семінарів та питань самостійної роботи.

7. СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА

7.1 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Вага оцінки	Термін виконання
Блок 1. Грамматика. Іменні частини мови						

14	Тема 1. Граматика	Лекція (2 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (8 год.)				впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)
12	Тема 2. Морфологія як розділ граматики	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (8 год.)				впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)
22	Тема 3. Іменник як частина мови	Лекція (4 год.) Практичне заняття (8 год.) Самостійна робота (10 год.)				впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)
14	Тема 4. Прикметник як частина мови	Лекція (2 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота 8 год.)				впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)
14	Тема 5. Числівник як частина мови	Лекція (2 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (8 год.)				впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)
14	Тема 6. Займенник як частина мови	Лекція (2 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (8 год.)				впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)

Блок 2.**Граматика. Дієслово. Прислівник. Службові слова**

12	Тема 7. Дієслово як частина мови	Лекція (4 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (4 год.)				впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
6	Тема 8. Дієприкметник	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (2 год.)				впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
6	Тема 9. Дієприслівник	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (2 год.)				впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
6	Тема 10. Прислівник як частина мови. Слова категорії стану. Модальні слова.	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (2 год.)				впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
6	Тема 11. Службові слова	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (2 год.)				впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
6	Тема 12. Прийменник	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (2 год.)				впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)

						контроль)
6	Тема 13. Сполучник	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (2 год.)				впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
6	Тема 14. Частка	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (2 год.)				впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
6	Тема 15. Вигук	Лекція (2 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (2 год.)				впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)

7. 2 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА (ЛЕКЦІЙНИЙ БЛОК)

Тема лекції	Зміст лекції
V семестр	
Граматики української мови	Граматики сучасної української літературної мови як учення про її морфологічну та синтаксичну будову. Морфологія та синтаксис як розділи граматики. Основні граматичні поняття: граматичне значення, граматична форма, граматична категорія, граматичне значення слова у його відношенні до лексичного. Способи вираження граматичного значення слова граматичною формою слова. Синтетичні й аналітичні форми слів. Граматичні категорії. Системи граматичних категорій у сучасній українській літературній мові. Морфологічні, синтаксичні та лексико-граматичні категорії. Поняття грамеми.
Морфологія як розділ граматики	Морфологія як граматичне вчення про систему форм слова та засоби їх вираження. Поняття про словоформу. Взаємозв'язок між словом і словоформою. Частини мови та принципи їх виділення в українській мові. Повнозначні та службові частини мови.

	Проблема займенникових слів, нечастиномовні слова-морфемі і слова-речення. Ступені й різновиди взаємопереходу частин мови.
Іменник як частина мови	Семантико-граматичні ознаки його виділення. Лексико-граматичні розряди іменників: іменники власні та загальні назви, назви істот і неістот, конкретні, абстрактні та збірні іменники, іменники з речовинним значенням. Перехід іменників одного розряду до іншого. Грамматичні категорії іменника. Категорія роду, її значення, морфологічне, синтаксичне та лексичне вираження. Формально-граматичні та значеннєві принципи розподілу іменників за родами. Іменники спільного та подвійного роду. Хитання в роді іменників. Категорія числа, її значення та граматичні засоби вираження. Іменники, що мають форму тільки однини або форму тільки множини. Категорія збірності й одиничності. Залишки форм двоїни. Категорія відмінка. Відмінкова система сучасної української літературної мови. Кличний відмінок у парадигмі іменника. Основні значення відмінків.
Прикметник як частина мови	Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка граматичних категорій прикметника. Лексико-граматичні розряди прикметників: якісні, відносні, присвійні. Питання про порядкові прикметники. Перехід відносних прикметників у якісні, присвійних – у відносні та якісні. Короткі та повні форми прикметників. Стягнені та нестягнені форми повних прикметників. Ступені порівняння якісних прикметників. Творення та значення вищого й найвищого ступенів порівняння. Аналітичні форми ступенів порівняння. Перехід прикметників у іменники.
Числівник як частина мови	Проблема частиномовної природи числівника. Розмежування числівників та інших слів із кількісним значенням. Числівник як частиномовна морфологічна периферія. Специфіка вияву граматичних категорій числівника. Функціональні розряди числівників, особливості їх уживання. Питання про порядкові числівники. Морфологічні групи числівників. Синтаксичні функції числівників.
Займенник як частина мови	Займенникові слова в системі частин мови. Співвідношення займенникових слів за значенням, морфологічними ознаками та синтаксичною роллю в реченні з іншими частинами мови – іменниками, прикметниками, числівниками. Лексико-граматичні розряди займенникових слів. Грамматичні категорії займенникових слів, їх відмінювання. Специфічні випадки функціонування займенникових слів. Явище прономіналізації. Особливості наголошування займенникових слів. Словотвірні характеристики займенникових слів.
VI семестр	
Дієслово як частина мови	Поняття про дієслово як частину мови. Система дієслівних утворень у сучасній українській літературній мові. Неозначена форма дієслова. Типи дієслівних основ.

	<p>Поділ дієслів на класи за співвідношенням з основами інфінітива, теперішнього часу.</p> <p>Поділ дієслів на дієвідміни.</p>
Дієслівні категорії	<p>Дієслівні категорії. Категорія виду дієслова. Протиставлення форм dokonаного та недokonаного виду у видовій парі. Способи творення форм dokonаного та недokonаного виду. Загальнодієслівна категорія перехідності/неперехідності дієслова. Перехідні дієслова та засоби їх вираження. Неperехідні дієслова та засоби їх вираження. Категорія стану дієслова та її зв'язок з перехідністю-неperехідністю. Дієслова активного стану, засоби їх вираження. Дієслова пасивного та зворотно-середнього стану. Категорія особи. Безособові дієслова. Дієслова з неповною особовою парадигмою. Категорія часу дієслова. Система дієслівних часів у сучасній українській літературній мові, їх творення та значення. Пряме та переносне вживання часових форм дієслова. Категорія способу дієслова. Дійсний, умовний та наказовий способи, їх творення та значення. Словотвір дієслів.</p>
Дієприкметник.	<p>Дієприкметник як проміжний розряд між дієсловом і прикметником. Граматичні категорії дієприкметника. Творення дієприкметників. Активні дієприкметники теперішнього часу, їх значення та вживання. Пасивні дієприкметники минулого часу обох видів. Перехід дієприкметників у іменники та прикметники.</p>
Дієприслівник. Дієслівні форми на -но-, -то-	<p>Дієслівні форми на -но-, -то-. Дієприслівник як проміжний розряд між дієсловом і прислівником. Дієслівні та прислівникові характеристики дієприслівника. Значення дієприслівників dokonаного та недokonаного видів. Творення та синтаксична роль дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники..</p>
Прислівник як частина мови	<p>Значення прислівників як слів, що виражають статичну ознаку іншої ознаки. Морфологічні ознаки, синтаксична роль прислівників. Групи прислівників за значенням. Ступені порівняння означальних прислівників. Творення прислівників. Перехід у прислівники інших частин мови. Перехід прислівників у прийменники, сполучники, частки.</p>
Слова категорії стану. Модальні слова.	<p>Слова категорії стану та їх місце в системі частин мови. Модальні слова і їх групи за значенням і вживанням. Синтаксична роль.</p>
Службові слова. Прийменник	<p>Службові слова. Нечастиномовний статус службових слів.</p> <p>Прийменники як слова, що виражають відношення (просторові, часові та інші) між повнозначними словами. Основні підходи до визначення статусу прийменника.</p> <p>Морфологічний склад прийменників. Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники. Уживання прийменників з певними відмінками іменників і субстантивованих слів. Полісемія прийменників. Синонімія прийменників.</p>
Сполучник	<p>Сполучники як слова, що виражають зв'язок між словами в реченні, між частинами</p>

	речень. Основні підходи до визначення статусу сполучника. Синтаксичні функції сполучників. Морфологічний склад сполучників. Сполучники сурядності й підрядності, їх групи. Сполучні слова, їх відмінність від сполучників. Перехід повнозначних слів у сполучники.
Частка	Частки як слова, що вносять певні відтінки у значення слів. Проблема лінгвістичного статусу часток. Групи часток за значенням. Функції часток. Частки словотворчі і формотворчі. Правопис часток у сучасній українській літературній мові.
Вигук	Проблема статусу вигуку у теоретичному мовознавстві. Вигуки як слова, що виражають емоції та волевиявлення, їх роль у реченні. Групи вигуків за значенням, їх уживання. Перехід у вигуки повнозначних слів.

7.3 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА (ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ)

Тема практичного заняття	Зміст практичного заняття
V семестр	
Головні граматичні поняття	Основні граматичні поняття: граматичне значення, граматична форма, граматична категорія, граматичне значення. Способи вираження граматичного значення граматичною формою слова. Синтетичні й аналітичні форми слів. Системи граматичних категорій у сучасній українській літературній мові.
Морфологія як розділ граматики	Морфологія як граматичне вчення про систему форм слова та засоби їх вираження. Поняття про словоформу. Взаємозв'язок між словом і словоформою. Частини мови та принципи їх виділення в українській мові. Повнозначні та службові частини мови. Проблема займенникових слів, нечастиномовні слова-морфемі і слова-речення.
Явища взаємопереходу в системі частин мови	Ступені й різновиди взаємопереходу частин мови.
Лексико-граматичні розряди іменників	Лексико-граматичні розряди іменників: іменники власні та загальні назви, назви істот і неістот, конкретні, абстрактні та збірні іменники, іменники з речовинним значенням. Перехід іменників одного розряду до іншого.

Категорія роду іменника	Граматичні категорії іменника. Категорія роду, її значення, морфологічне, синтаксичне та лексичне вираження. Засоби вираження категорії роду. Граматичний і семантико-граматичний рід. Класифікація іменників за родами. Іменники спільного роду. Рід аббревіатур. Зміни і тенденції розвитку категорії роду.
Категорія числа іменника	Категорія числа, її значення та граматичні засоби вираження. Семантико-граматичне число. Граматичне число. Роль наголосу у вираженні категорії числа.
Відмінкова система української мови. Відмінювання іменників	Категорія відмінка. Відмінкова система сучасної української літературної мови. Основні значення відмінків. Відмінювання іменників. Поділ іменників на відміни. Невідмінювані іменники. Особливості відмінювання іменників.
Лексико-граматичні розряди прикметників. Повні і короткі прикметники. Ступені порівняння.	Специфіка граматичних категорій прикметника. Лексико-граматичні розряди прикметників: якісні, відносні, присвійні. Перехід відносних прикметників у якісні, присвійних – у відносні та якісні. Короткі та повні форми прикметників. Стягнені та нестягнені форми повних прикметників. Категорія інтенсивності прикметників.
Ступені порівняння якісних прикметників	Ступені порівняння якісних прикметників. Творення та значення вищого й найвищого ступенів порівняння. Аналітичні форми ступенів порівняння. Перехід прикметників у іменники.
Граматичні категорії прикметника	Морфологічні ознаки прикметника. Синтаксичні властивості прикметника. Система словозміни прикметника.
Функціональні розряди числівників. Морфологічні групи числівників. Зв'язок числівників з іменниками	Розмежування числівників та інших слів із кількісним значенням. Специфіка вияву граматичних категорій числівника. Функціональні розряди числівників: означено-кількісні та неозначено-кількісні (власне-кількісні, збірні, дробові, неозначені). Особливості їх уживання. Питання про порядкові числівники. Морфологічні групи числівників: прості, складні та складені. Зв'язок числівників з іменниками. Синтаксичні функції числівників.
Лексико-граматичні розряди займенників. Відмінювання і правопис	Займенникові слова в системі частин мови. Співвідношення займенникових слів за значенням, морфологічними ознаками та

	синтаксичною роллю в реченні з іншими частинами мови – іменниками, прикметниками, числівниками. Лексико-граматичні розряди займенникових слів. Граматичні категорії займенникових слів, їх відмінювання. Специфічні випадки функціонування займенникових слів. Явище прономіналізації. Особливості наголошування займенникових слів. Словотвірні характеристики займенникових слів.
Класифікація займенників	Класифікація займенників за функцією
VI семестр	
Дієслово.	Поняття про дієслово як частину мови. Семантичні групи дієслова. Система дієслівних утворень у сучасній українській літературній мові. Морфологічні категорії дієслова. Синтаксичні властивості дієслова. Неозначена форма дієслова. Дві основи дієслова.
Категорія виду, перехідності /неперехідності, стану.	Поняття про категорію виду дієслова. Видові пари. Одновидові та двовидові дієслова. Вживання видових форм дієслова. Загальнодієслівна категорія перехідності/неперехідності дієслова. Ознаки перехідності. Категорія стану дієслова та її зв'язок з перехідністю/неперехідністю. Дієслова активного стану, засоби їх вираження. Дієслова пасивного та зворотно-середнього стану.
Категорія способу і часу дієслів.	Категорія часу дієслова. Система дієслівних часів у сучасній українській літературній мові, їх творення та значення. Пряме та переносне вживання часових форм дієслова. Категорія способу дієслова. Дійсний, умовний та наказовий способи, їх творення та значення. Вживання форм одного способу в значенні іншого.
Категорія особи	Поняття про категорію особи. Семантичне наповнення поняття. Зв'язок категорії особи з іншими дієслівними категоріями. Безособові дієслова. Повні і неповні парадигми дієслова.
Дієприкметник як дієслівна форма	Дієприкметник як форма дієслова. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника. Активні та пасивні дієприкметники, їх творення, значення та вживання. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) та

	іменники (субстантивація).
Дієприслівник як дієслівна форма.	Дієприслівник як проміжний розряд між дієсловом і прислівником. Дієслівні та прислівникові характеристики дієприслівника. Значення дієприслівників доконаного та недоконаного видів. Творення та синтаксична роль дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.
Прислівник як частина мови.	Значення прислівників як слів, що виражають статичну ознаку іншої ознаки. Морфологічні ознаки, синтаксична роль прислівників. Групи прислівників за значенням. Ступені порівняння означальних прислівників. Творення прислівників (від прикметників, іменників, числівників, займенників, дієслів). Перехід у прислівники інших частин мови. Перехід прислівників у прийменники, сполучники, частки.
Слова категорії стану. Модальні слова.	Слова категорії стану та їх місце в системі частин мови. Частиномовний статус модальника. Модальні слова і їх групи за значенням і вживанням. Синтаксична роль модальних слів.
Службові слова. Прийменник	Лінгвістичний статус службових слів у системі частин мови. Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника. Семантичні типи прийменників. Походження прийменників та їх морфологічний склад. Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники. Полісемія і синонімія прийменників.
Сполучник. Частка. Вигук	Сполучники як службові слова, що виражають зв'язок між словами та реченнями. Морфологічний склад сполучників. Синтаксичні функції сполучників. Сполучні слова, відмінність їх від сполучників. Перехід повнозначних слів у сполучники. Проблема лінгвістичного статусу часток. Функціонально-семантична класифікація часток. Склад часток за походженням. Частки препозитивні і постпозитивні. Правопис часток. Поняття про вигук. Граматичні особливості вигуків. Класифікація вигуків.

7.4 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА (ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ)

Тема для самостійного опрацювання	Зміст теми
Грамати́чне значення і грамати́чна форма слова. Грамати́чні категорії	Виконати вправи на визначення грамати́чних значень і грамати́чних форм слів. Опрацювати теорети́чні питання. Прочитати рекомендовані статті, дати відповіді на поставлені запитання.
Морфоло́гія	Опрацювати теорети́чні питання. Прочитати рекомендовані статті, дати відповіді на поставлені запитання, виконати зазначені завдання. Скласти анотації до поданих джерел.
Лексико-грамати́чні розряди іменників.	Виконання вправ на визначення лексико-грамати́чних розрядів іменників.
Категорія роду і числа іменника. Відмінкова система української мови. Рід і число іменника. Морфологі́чний аналіз іменника.	Виконати вправи на визначення роду і числа іменників; скласти анотацію до поданого джерела. Підготувати повідомлення з презентацією на тему «Кличний відмінок як особливість української мови». Законспектувати запропоновану статтю. Підготувати навчальну презентацію на тему «Рід аббревіатур та незмінюваних іменників». Виконати вправи (визначення відміни і групи іменника іменників, відмінювання іменників).
Лексико-грамати́чні розряди прикметників. Повні і короткі прикметники, стягнені і нестягнені. Творення ступенів порівняння якісних прикметників.	Виконати вправи на розрізнення якісних, відносних і присвійних прикметників; на визначення повних і коротких форм прикметників, стягнених та нестягнених форм повних прикметників; на творення форм вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників;
Особливості відмінювання і словотворення прикметників. Морфологі́чний аналіз прикметників.	Виконати вправи, морфологі́чний аналіз прикметників.
Функціональні розряди числівників. Морфологі́чні групи числівників. Зв'язок числівників з іменниками. Морфологі́чні групи числівників. Зв'язок числівників з іменниками. Відмінювання і правопис числівників. Морфологі́чний аналіз числівників.	Виконати вправи на розмежування числівників та інших слів із кількісним значенням; розпізнати в текстах числівники та згрупувати їх за розрядами. Законспектувати рекомендовані статті. Виконати вправи на розпізнання в текстах числівники та групування їх за розрядами. Виконати завдання до теми. Виконати морфологі́чний аналіз числівників.
Лексико-грамати́чні розряди займенників.	Скласти анотацію до монографії. Дібрати текст, проаналізувати функційні

Відмінювання і правопис займенників. Морфологічний аналіз займенників.	особливості займенників у ньому. Скласти розгорнутий план до статті. Виконати вправи на відмінювання і правопис займенників. Підготувати навчальну презентацію на тему «Правопис займенників». Виконати морфологічний аналіз займенників.
Дієслово. Категорія виду, перехідності/неперехідності, стану.	Виконати завдання до теми; опрацювати рекомендовану статтю; скласти анотації до поданих джерел; підготувати презентацію на тему «Дієвідмінювання дієслів», дати визначення виділеним у рекомендованій літературі термінам; виконати морфологічний аналіз дієслівних форм.
Категорія способу і часу дієслів. Категорія роду, числа і особи дієслова. Дієслівні основи. Класи дієслів. Дієвідмінювання. Морфологічний аналіз дієслова. Дієслівні форми на -но, -то.	Виконати завдання до теми; опрацювати рекомендовану статтю; скласти анотації до поданих джерел. Виконати морфологічний аналіз дієслівних форм.
Дієприкметник як дієслівна форма. Морфологічний аналіз дієприкметника.	Виконати завдання до теми; підготувати навчальну презентацію до теми «Дієприкметник»; виконати морфологічний аналіз дієприкметників.
Дієприслівник як дієслівна форма. Наголос дієприслівників. Морфологічний аналіз дієприслівника.	Виконати завдання до теми; підготувати навчальну презентацію до теми «Дієприслівник»; виконати морфологічний аналіз дієприслівників.
Прислівник. Правопис прислівників. Морфологічний аналіз прислівника	Виконати завдання до теми; підготувати навчальну презентацію до теми «Правопис прислівників»; виконати морфологічний аналіз прислівників.
Слова категорії стану. Модальні слова.	Виконати завдання до теми; підготувати навчальну презентацію до теми.
Неповнозначні частини мови.	Виконати завдання до теми, скласти розгорнутий план до рекомендованої статті; написати твір, виконати морфологічний аналіз службових слів; скласти анотацію на рекомендовану статтю, розробити методичні вказівки до теми «Правопис вигуків і звуконаслідувальних слів».
Прийменник як службова частина мови. Правопис і вживання прийменників. Морфологічний аналіз прийменника.	Прочитати рекомендовані статті, дати відповіді на поставлені запитання.
Сполучник як службова частина мови.	Опрацювати теоретичні питання, виконати завдання. Розробити алгоритм

Морфологічний аналіз сполучника.	розрізнення сполучників.
Частка як службова частина мова. Морфологічний аналіз частки.	Опрацювати теоретичні питання. Законспектувати запропоновану статтю.
Вигук. Звуконаслідувальні слова.	Прочитати рекомендовані статті, Опрацювати теоретичні питання, дати відповіді на поставлені питання. виконати вправи..
Блок 3. Курсова робота	
<p>Орієнтовний перелік тем:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мова творів письменників Мелітопольщини (на матеріалі поезії або прози). 2. Роль регіональних мов у розвитку сучасної української культури. 3. Типологічні різновиди відмінкового прилягання (на матеріалі художньої прози). 4. Лексико-тематичні лінії художнього тексту: лінгвістичний аспект. 5. Семантико-граматичні параметри дієслів мовлення (на матеріалі роману Василя Шкляра «Залишинець. Чорний ворон»). 6. Семантика і структура реченневих структур на позначення кількості та інтенсивності в українській мові (на матеріалі прозового твору). 7. Адвербіальний простір художнього мовлення (на матеріалі прозового твору). 8. Конотативно марковані мовні конструкції в художньому тексті (на матеріалі прозового тексту). 9. Фразеологічні одиниці в художньому тексті Люко Дашвар (граматичний аспект). 10. Функціонально-семантичні і структурні параметри порівняльних конструкцій (на матеріалі художнього тексту). 11. Семантико-граматичні особливості назв осіб в романі Ю. Андруховича «Перверзія». 12. Типологія односкладних речень в епістолярії В. Стуса. 13. Мовностилістичні характеристики неповних речень в романі В. Шкляра «Чорний ворон». <p>Синтаксична організація історичної повісті Івана Франка «Захар Беркут».</p>	30 год.

8. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Критерії оцінювання діяльності здобувачів вищої освіти на практичних (лабораторних, семінарських) заняттях, виконання завдань самостійного опрацювання наведені у таблиці:

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>За семестр з курсу дисципліни проводяться два періодичні контролю (ПКР), результати яких є складником результатів контрольних точок першої (КТ1) і другої (КТ2). Результати контрольної точки (КТ) є сумою поточного (ПК) і періодичного контролю (ПКР): $КТ = ПК + ПКР$. Максимальна кількість балів за контрольну точку (КТ) складає 50 балів. Максимальна кількість балів за періодичний контроль (ПКР) становить 60 % від максимальної кількості балів за контрольну точку (КТ), тобто 30 балів. А 40 % балів, тобто решта балів контрольної точки, є бали за поточний контроль, а саме 20 балів. Результати поточного контролю обчислюються як середньозважена оцінок ($X_{ср}$) за діяльність студента на практичних (семінарських) заняттях, що входять в число певної контрольної точки. Для трансферу середньозваженої оцінки ($X_{ср}$) в бали, що входять до 40 % балів контрольної точки (КТ), треба скористатися формулою: $ПК = (X_{ср}) * 20 / 5$. Таким чином, якщо за поточний контроль (ПК) видів діяльності студента на всіх заняттях $X_{ср} = 4.1$ бали, які були до періодичного контролю (ПКР), то їх перерахування на 20 балів здійснюється так: $ПК = 4.1 * 20 / 5 = 4.1 * 4 = 16.4 // 16$ (балів). За періодичний контроль (ПКР) студентом отримано 30 балів. Тоді за контрольну точку (КТ) буде отримано $КТ = ПК + ПКР = 16 + 30 = 46$ (балів).</p> <p>Здобувач має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю (ПКР) протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки.</p> <p>Підсумковим контролем є екзамен, на його складання надається 100 балів за виконання тестів (або задач чи завдань іншого виду). Загальний рейтинг з дисципліни (ЗР) складається з суми балів (Е), отриманих на екзамені, і підсумкової оцінки (ПО) та ділиться навпіл. $ЗР = (ПО + Е) / 2$</p>
<p>Методи контролю результатів навчання</p>	<p>Максимальна кількість балів та вимоги до їхнього накопичення</p>
<p>Усна відповідь</p>	<p>«5» – студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі розрахункові / тестові завдання. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p> <p>«4» – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість розрахункових / тестових завдань. Студент здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p>

	<p>«3» – студент в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину розрахункових / тестових завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.</p> <p>«2» – студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі розрахункові / тестові завдання. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вміє зробити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Види та форми контролю</p> <p>Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів з курсу здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань.</p> <p>Якщо підсумковим контролем є екзамен, на його складання надається 100 балів за виконання тестів (або задач чи завдань іншого виду)– 1 бал за одне тестове завдання. Загальний рейтинг з навчальної дисципліни (ЗР) складається з суми балів (Е), отриманих на екзамені, і підсумкової оцінки (ПО) та ділиться навпіл. $ZP = (ПО + E)$</p> <p>Співвідношення балів національної оцінної, ECTS і 100 – бальної оцінної шкали таке: Мінімальний бал для отримання позитивної оцінки - 60, максимальний -100.</p> <p>Студент, який навчається стабільно на «відмінні» оцінки і саме такі оцінки має за періодичні контролю, накопичує впродовж вивчення навчального курсу 90 і більше балів, має право не складати екзамен з даної дисципліни.</p> <p>Студент зобов'язаний відпрацювати всі пропущені семінарські заняття протягом двох тижнів. Невідпрацьовані заняття (невиконання навчального плану) є підставою для недопущення студента до підсумкового контролю.</p>

9. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Метод усного контролю. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування.

Метод тестового контролю. В основі такого контролю лежать тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких свідчить про наявність (або відсутність) у студентів певних знань, умінь.

Метод самоконтролю. Передбачає формування в студентів умінь самостійно контролювати ступінь засвоєння навчального матеріалу, знаходити допущені помилки, неточності, визначати способи ліквідації виявлених прогалин.

Засоби оцінювання: тести; студентські презентації та виступи на занятті; законспектовані наукові праці, оцінювання курсової роботи.

10. ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам «Положення про академічну доброчесність у МДПУ ім. Б. Хмельницького» [akademichna-dobrochesnist_2020.pdf \(mdpu.org.ua\)](http://mdpu.org.ua/akademichna-dobrochesnist-2020.pdf) (затверджене наказом № 31/01-05 від 30.10.2020 року) та «Положення про запобігання академічного плагіату в освітній діяльності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана

Хмельницького» [Запобігання академічному плагіату в освітній діяльності.pdf - Google Диск](#)

Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; • дотримання норм законодавства про авторське право;

- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;

- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); • посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

За порушення академічної доброчесності учасники освітнього процесу закладу вищої освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Алексієнко Л. А., Зубань О. М., Козленко І. В. Сучасна українська мова: морфологія : підручник / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2013. 524 с.

http://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/morfologiya.pdf

Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. К.: Либідь, 1993. 336 с.

Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.

Горпинич В.О. Морфологія української мови. К.: „Академія”, 2004. 336 с.

Загнітко А.П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А. П. Загнітко. Донецьк: БАО, 2011. 991 с.

Караман С. О. Сучасна українська літературна мова: навч. посіб./ С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ. К.: Літера ЛТД, 2011.558с.

<https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/.pdf>

Митяй З.О. Комунікативний підхід щодо вивчення рідної мови / *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного*

університету. Серія: Педагогіка. Мелітополь, № 3. Вип. XX, 2018. С.111–118.

<http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4182/1/409567.pdf>

Митяй З.О. Лінгвістичний статус категорії інтенсивності в сучасній українській мові / Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Філологічні науки. 2018. С. 112-117.

<http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4179/>

Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребницький Г.М. Граматика української мови. Навчальний посібник. К.: Кондор, 2007. 544 с.

<http://194.44.152.155/elib/local/r428.pdf>

Сучасна українська літературна мова: Підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; За ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. К.: Вища шк., 2002. 439 с.

<http://194.44.152.155/elib/local/sk649258.pdf>

https://kulbabska.com/images/catalog/pdf/manuals/Kulbabska.com--Metodicni_Posibniki--Sintaksis_sucasnoi_ukrainskoi_movi_2003_rik.pdf

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

Арполенко Г.П., Городенська К.Г., Щербатюк Г.Х. Числівник української мови. К.: Наукова думка, 1980. 242с.

Загнітко А. Граматика місцевого відмінка: функційно-прескриптивний аспект [Текст] / Анатолій Загнітко, Надія Загнітко // Лінгвістичні дослідження : [зб. наук. праць]. Вип. 48. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2018. С. 76–85

<http://oaji.net/articles/2017/918-1531998765.pdf>

Загнітко А. Лексикографічні технології тлумачення граматичної семантики [Текст] / Анатолій Загнітко // Мовознавство. 2018. № 3. С. 3–15.

http://www.ulif.org.ua/system/files/movoznavstvo_3_2018.pdf

Загнітко А. Мовний простір граматики : [монографія] / А. Загнітко [Текст]. Вінниця: ТОВ «Твори», 2018. 448 с.

https://science.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/6/2019/02/Zagnitko_Gramatika_2018

Загнітко А. П. Мовносоціумний простір прийменника: дискурсивні практики / А. П. Загнітко // *Лінгвістичні студії*. 2018. Вип. 35. С. 14-39.

http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2018

Митяй З.О., Денисенко Н.В. Лексико-граматичні засоби вираження категорії градуальності в сучасній українській мові / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія : зб. наук. пр. Вип. 49. Том 1. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 136-140.

<http://vestnik-philology.mgu.od.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=189>

Митяй З.О. Кількісно-оцінний компонент у семантиці мовних одиниць сучасної української літературної мови / The 9th International scientific and practical conference “Topical issues of the development of modern science” (May 6-8, 2020) Publishing House “ACCENT”, Sofia, Bulgaria. 2020. С.596-603

<http://eprints.mdpu.org.ua/cgi/users/home?screen=EPrint%3A%3AView&eprintid=9345>

Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навч. посіб./ Н. Г. Шкурятяна, С. В. Шевчук К.: Вища школа, 2007. 822 с.

Сучасна українська мова: опорні конспекти: навч. посіб./ О. Олійник К.: Кондор, 2008. 232 с. Сучасна українська літературна мова: підручник/ за ред. М. Я. Плющ. К.: Вища школа, 2009. 430 с.

Українська мова: Схеми, таблиці, тести : навчальний посібник [для студентів вищих ... Н.Гуйванюк, О.Кардашук,

О. Кульбабська. Львів : Світ, 2005. 304 с.

Український правопис. Новий правопис: повний текст та основні зміни. Львів: Новий Світ-2000, 2021. 288 с.
Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова [Текст] : навч. посіб. / С. В. Шевчук, О. О. Кабиш, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2011. – 544 с.
Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навч. посіб. К.: Вища шк., 2007. 823с.

Словники

Ганич Д.І., Олійник С.І. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985. 360 с.
Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 402 с.
<https://r.donnu.edu.ua/bitstream/>
Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020.
<http://r.donnu.edu.ua/bitstream/>
Орфографічний словник української мови. – К.: Довіра, 1999. – 989с.
Полюга Л.М. Словник українських морфем: Близько 40 000 слів / ред. Л.І. Крючкович. – Львів: Світ, 2001. – 448с.
Словник української мови в 11-ти томах (онлайн-версія), 1970-1980.
[Академічний тлумачний словник української мови \(sum.in.ua\)](http://sum.in.ua)
Українська мова. Енциклопедія. – К.: Укр. енцикл., 2000. 752с.
Яценко І. Т. Морфемний аналіз. Словник-довідник. – К.: Вища школа. – Т.1 – 1980. – 356с.; Т.2 – 1981. – 352с.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Нова Мова (<http://novamova.com.ua>)
2. Лінгур (<http://linguist.univ.kiev.ua>)
3. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/eb>)
4. Лінгвістичний портал (<http://proling.com>)
5. Тезаурус української мови (<http://www.geocities.com/hommahchorny/hl.html>)
6. Українська мова (<http://www.ussr.to/ALL/tishkovets/movva>)
7. Тлумачний словник української мови (<http://vwww.unicorne.org/dictionnaireUkrainien/>).